

свърхстарателност при българи от западните краища или пък е диалектно влияние в речта на граждани от определени райони на изток от ятовата граница.

Посоченото явление се среща при сравнително ограничен брой думи. То почти не се наблюдава в случаите, когато ятовата гласна е пред шушкава съгласна (**ж, ч, ш, щ (шт)**) или пред **й**:

срѣхъ — *срѣщен* (не: *грѣшен*); *мляко* — *млячен* (не: *млячен*); *пряк* — *прѣчка* (не: *прячка*); *самѣхъ* — *самѣе се*.

Когато в подобни думи с променливо **я** ударението не пада върху ятовата гласна, отклонения от правилото няма:

големинѣ (не: *голямнинѣ*); *белотѣ* (не: *бялотѣ*); *пенлив* (не: *пялив*); *млекѣр* (не: *мляжѣр*).

3.2.12. Допуска се в поезията заради ритмата да се пише и изговаря **е** вм. **я**:

Само той от нас прозрѣ

истина една в живота —

по-добре е да умреш,

вместо да живещи скотски

(Н. Вапцаров)

4. Съществува и непроменливо **я**, което не е наследник на старата ятова гласна **ѣ**. Неговият изговор не зависи от мястото на ударението в думата или от позицията пред мека или пред твърда сричка — във всякакво обкръжение то остава непроменено:

поляна — *поляни*; *таяга* — *таяги*; *орѣкъ* — *орѣци*.

Вмятане и изпадане на гласни и съгласни

5. Прилагателни имена и някои минали деятелни причастия, които завършват в м.р. ед.ч. на **-ѣл** или **-ѣр** (за прилагателните), в ж.р., ср.р. и мн.ч. губят гласната **ѣ**:

свѣтъл, *свѣтѣл*, *свѣтѣло*, *свѣтлив*;

топѣл, *топѣла*, *топѣло*, *топли*;

крѣтъл, *крѣтъла*, *крѣтъло*, *крѣтли*;

рѣкъл, *рѣкла*, *рѣкло*, *рѣкли*;

донѣсѣл, *донѣсла*, *донѣсло*, *донѣсли*;

храбѣр, *храбѣра*, *храбѣро*, *храбѣри*;

мокрѣр, *мокрѣра*, *мокрѣро*, *мокрѣри*.

Заб. В минали причастия като *писал*, *извикал*, *попитал*, *нарисувал* гласната **а** в последната сричка звучи като неудареното вметнато **ѣ** в думи от типа на *влязъл*, *рѣкъл*, *донѣсъл*. При колебание за правописа на подобни думи трябва да се образуват формите за ж.р., ср.р. или мн.ч. Ако гласната от групата **-ѣл** изпада при тези форми, формата за м.р. се пише с **-ѣ** — *рѣкла* — *рѣкъл*, *влязла* — *влязъл*, ако не изпада, пише се с **а** — *писала* — *писал*, *попитала* — *попитал*.

6. При съществителни от чужд произход на **-ѣр**, **-ѣл** от типа на *театѣр*, *министѣр*, *дирѣктѣр*, *биндѣкъл*, *цикъл* формата в ед.ч. съдържа вметнато **ѣ** в последната сричка, което се запазва при членуване на имената в ед.ч. и в бройната форма (при имена на неллица), но изпада при формата за мн.ч.:

театѣр, *театѣрът*, -а, два *театѣра*, *театѣри*;
биндѣкъл, *биндѣкъльт*, -а, два *биндѣкъла*, *биндѣкли*;
министѣр, *министѣрът*, -а, *министѣри*.

7. При съществителни на **-изъм** също е налице вметнато **ѣ** в наставката, което изпада при членуването на думите в ед.ч.:

реализъм, *реализъмът*, -а;
хуманизъм, *хуманизъмът*, -а;
идеализъм, *идеализъмът*, -а;
социализъм, *социализъмът*, -а.

В думи от този тип, които могат да образуват бройни форми и форми за мн.ч., вметнатото **ѣ** се запазва в бройната форма, но изпада в мн.ч.:

организъм, *организъмът*, -а, два *организъма*, *организми*;
фразеологизъм, *фразеологизъмът*, -а, два *фразеологизъма*, *фразеологизми*.

8. При образуване на прилагателни имена с наставка **-ски** от основи, завършващи на **-ст** или на съгласните **с, з, ж, ч, ш, щ (шт)** или на **г, к, х**, които пред наставката се палатализират в **ж, ш**, съгласната **с** от наставката изпада:

Бургас — *бургаски*

Париж — *парижки*

Волга — *волжки*

Пѣтрич — *пѣтрички*

Букурѣщ — *букурѣщки*

юнак — *юнашки*

Разлог — *разлогски*

Пѣрник — *пѣрнички*

сиромѣх — *сиромѣшки*

реформист — *реформистки*

будист — *будистки*.

Срв. също:

баск — *баски* (а не: *баскски*).